

Iztok Kovač

Leja Forštner z Iztokom Kovačem

Forštner: Ste plesalec, koreograf in plesni pedagog ter direktor in umetniški vodja zavoda En-Knap in centra kulture Španski borci. Kako drugačno je iskanje lastnega jezika na odru od ostalih umetniških funkcij oziroma poklicev, ki jih opravljate v življenju?

Kovač: Lasten gibalni izraz in specifičen koreografski jezik sta se pri meni oblikovala v osemdesetih in verjetno izoblikovala v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, z vodstvenimi funkcijami pa sem se začel resneje srečevati šele od ustanovitve stalne plesne skupine EnKnapGroup leta 2007. To pomeni, da se v meni trenutno prepletajo, dopolnjujejo in seveda včasih tudi izključujejo karakteristike in izkušnje 25-letnega umetnika z izrazitim mednarodnim predznakom in svežina mladoletnega direktorja. Prvi se skozi delo, ki se v veliki večini nanaša na skupino EnKnapGroup, predaja novim umetniškim izzivom, drugi poskuša prihodnjim generacijam plesalcev zapustiti infrastrukturo in jasno družbeno pozicijo sodobnega plesa, za katero je bila njegova generacija prikrajšana. Ustvarjanje plesnih predstav je v izjemnem okolju, ki smo ga s sodelavci vzpostavili v Španskih boricah, s katerimi upravljamo od leta 2009, in v čudovitem vzdušju, ki vlada v skupini EnKnapGroup, kot nekakšna nagrada za vsa prizadevanja in za vso energijo, vloženo v mojo pot v plesu.

Forštner: Kako človek, ki se s to umetnostjo ukvarja več desetletij, odgovori laiku na vprašanje, kaj je sodobni ples?

Kovač: Verjetno ga napoti, da poišče kak dober leksikon, ali pa na Google, jaz pa bi zainteresiranim rekel: Pridite in sodobni ples v vsej svoji raznolikosti doživite z nami! Bodisi na kateri od slovenskih predstav sodobnega plesa, ki so del rednega programa plesnih odrov, abonmaja Transferzala, festivalov in drugih dogodkov sodobnega plesa, bodisi gostujočih tujih predstav, izobraževalnih predstav, ali pa ga preprosto doživite tako, da prepotite svoje telo in osvežite duha v katerem od plesnih studiev. Zame je sodobni ples že skoraj trideset let način življenja, z vsemi vrhunci in padci, ki spadajo zraven.

Forštner: Zanimanje za sodobni ples je že v najstniških letih v vas vzbudila – če vas citiram – velika eminenca sodobnega plesa v Sloveniji, Ksenija Hribar. Kako se spominjate srečanja z njo oziroma s to umetnostjo, svojih začetkov torej?

Kovač: Treba je povedati, da se moja zgodba v plesu ni začela s sodobnim plesom, saj sem imel leta 1984, se mi zdi, ko sem spoznal Ksenijo in drugo generacijo PTL-jevcev, za sabo že nekaj sto javnih nastopov in turnirjev v družabnih in revijalnih plesih, kot smo jim takrat rekli. Ko sem prvič prestopil prag Kersnikove 4, kjer je bil takrat v prostoru zraven Kapelice vadbeni prostor Plesnega Teatra Ljubljana, sem se v trenutku soočil s popolnoma drugačnim kontekstom plesa, dojetjem sveta, z drugo filozofijo, kot sem je bil vajen do tedaj. To posebno vzdušje, ki se ga dobro spomnim, je imelo pridih posvečenosti, v njem je bilo nekaj misionarskega. Ustvarila ga je Ksenijina dolgoletna izkušnja dela v Londonu in močna želja, da izkušnjo tehnike Graham in nastajajočega žanra plesnega teatra prenese na domača, nerodovitna tla. Meni je s svojo plemenito pojavo delovala kot kraljica, ki se s svojimi vitezi subtilno, a vztrajno bori z mlino na veter.

Forštner: Kot plesalec in umetnik ste se formirali v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja v Belgiji, ki je takrat postala središče sodobnega plesa, saj je država v njem prepoznala umetnost “nacionalnega pomena” (in jo temu ustrezno podprla). Ste se kdaj vprašali, kakšen bi bil vaš umetniški razvoj, če bi ostali za železno zaveso?

Kovač: Ne, na to nisem nikdar pomislil. Verjetno bi srečal bistveno manj zanimivih ljudi, skozi svoj sistem pretočil manj informacij, manj izostril svoja prepričanja ...

Forštner: Znanje in izkušnje, ki ste jih pridobili v letih raziskovanj v tujini, ste po vrnitvi v domovino artikulirali v izjemnem solu *Kako sem ujel Sokola* (1991). Z njim ste v bistvu ustvarili pojem domače sodobnoplesne produkcije in jo obenem že umestili v svetovni kulturni prostor, pred kratkim pa ste to zgodovinsko predstavo obnovili pod naslovom *Sokol!* (2013), v kateri odpirate vprašanje staranja v plesni umetnosti. Povejte nam, prosim, več o tem.

Kovač: Mislim da “obnova” ni čisto pravi izraz za formulacijo predstave, mogoče “modulacija”, vprašanje staranja v plesni umetnosti pa je definitivno zelo prisotno. Takole gre del najinega besedila:

“IZTOK: Poglej dejstva: zdaj imam 74 kilogramov sala, takrat sem imel 61 kilogramov mišic, zdaj tečem Cooperja 11:05, takrat sem šel pod deset minut, zdaj si komaj zavežem čevlje s stegnjenimi koleno, takrat sem delal špage, zdaj splezam petke, takrat sem lezel sedemke. Ok, smučam zdaj tehnično boljše, imam pa težave s poškodbami. Prej tega ni bilo. Zdaj imam za sabo čez sto neprespanih noči zaradi otrok, prej niti ene, zdaj se žrem zaradi vsake malenkosti, ker več vem, prej mi je bilo bistveno bolj vseeno.

JANEZ: Ravno zaradi vsega, kar naštevaš, bi bil *Sokol* čist drugačen, tudi če bi ga ponovno odigral na isti način kot takrat. In ravno zato je treba plesati dalje. Treba je spremenit pogled na ples. Zakaj bi bil ples edina umetnost, ki jo staranje udari? Noben slikar, pisatelj, režiser, igravec, noben skladatelj ali pevec ne neha delati pri petdesetih letih.

JANEZ: Hej, ampak zakaj ne bi naredil skupine *EnKnapGroup 50+*, saj bo v Sloveniji kmalu veliko kadra?

IZTOK: Zanimivo, pa večina jih bo nato kmalu upravičena še do 300 € pokojnine, ko se bodo upokojili kot samostojni umetniki, s polno delovno dobo ...”

Jedrť Jež takole opisuje predstavo:

“Ustvarjalna in življenjska kilometrina Kovača, Janše in vseh prisotnih v projektu *Sokol!* je fascinantna, osupljiva. Pripeljala ju je do predstave, ki je preprosto ne smete zamuditi. Čas med originalom in *Sokolom!* je čas zorenja, raziskovanja, nenehnega dela, discipline. Humor v originalni predstavi se je manifestiral skozi ironijo, kombinacijo glasbe, prizorov takrat mladostno vzdržljivega in še vedno zahtevnega Kovača. Humor, pronicljivost v *Sokolu!* sta nekaj, česar v plesu mladih plesalcev ne moremo zaslediti. So morda hitrejši, več zmorejo, toda žmohta let, življenja in ustvarjanja nimajo. Ne morejo imeti. Ples je po definiciji podvržen diktatu današnjega časa: večšina, lepota, vse preveč in neutemeljeno opevana mladost. Kljub temu mladim ustvarjalcem čas ni naklonjen.

Iztok Kovač, Janez Janša, Mateja Rebolj s celotnim opusom – še vedno dela, in je stara več kot dvainpetdeset – niso edini, ki stampe do trenda postavljajo na glavo, na laž. V starajoči se Sloveniji in ob bok predstavam, ki aktualnost lovijo dobesedno z začasno zamrlim vstajniškim nabojem, dobimo globoko bolj aktualno predstavo, ki govori o tistem, česar v pogromu vsakdana ni. O minevanju, staranju, ki ne prinaša samo upokojenskih problemov, ki so jih mediji polni,

temveč govori o kvaliteti, žlahtnosti, modrosti in humorju. Ga ni razpisa, strategije, ki bi zmogla zajeti to, kar gledamo v *Sokolu!*. Konec predstave je posnet pogovor med Kovačem in Janšo, kjer klepetata o tem, da ples nikogar ne zanima, da je plesalcev malo, o umetniških pokojninah, o tem, da bi Janša delal sladoled, Kovač pa morda spet učil smučanje ... pogovora ne slišimo do konca, gostilniški šunder ga preglasi. Konec je odprt, predstava se bo lahko nadaljevala, spremijala, dodajala ... do takrat pa, lepo prosim, čim več *Sokola!*”

Forštner: *Sokol!* je nastal v sodelovanju z Janezom Janšo, njegovi pobudi za obnovitev predstave, ki je tako rekoč manifest vašega gibalnega izraza, pa ste se precej dolgo upirali. Zakaj?

Kovač: O smiselnosti obnove nisem bil prepričan, ker nisem čutil nobene potrebe, da bi se ukvarjal z vsebinami, ki so bile takrat močne, a preživete, in me zdaj ne zanimajo več. Kreiranje sola je osebna stvar, je vedno neki obračun s samim sabo, neka bilanca. Postopoma sem na Janezovo vztrajanje in skozi vse prepričljivejše pogovore uvidel, da je mogoče res čas, da na novo definiram svoje plesno telo, se znova soočim z izzivom nastopanja ... In ja, ko sva prišla do novih vsebin, ki so se mi zdele aktualne, me je prepričal in sem pristal. Ampak le pod pogojem, da bo tudi on zraven na odru, saj je bil bistveno bolj zagret in motiviran kot jaz.

Forštner: Danes ste verjetno manj dinamični, kot ste bili pred dobrima dvema desetletjema, a ob dejstvu, da ste oktobra to predstavo odplesali petkrat, novembra pa vas čakajo še štiri ponovitve, se zdi, da vam telo še vedno dobro služi. Vam res?

Kovač: *Sokol!* definitivno ni predstava, s katero bi ocenjevali stopnjo fizične pripravljenosti. V njej se seveda tudi dobro oznojava, vendar je bil original iz leta 1991 s te plati neprimerljiv. Kot da bi se sprehodili do Šmarne gore ali pa se povzpeli na osemtisočaka. Je pa res, da sem danes dvaindvajset let starejši in da se telo spreminja in prilagaja novim dejstvom. Mi sami smo tisti, ki odločamo, kaj od svojega fizičnega telesa zahtevamo in pred kakšne nove izzive ga postavljamo. Meni je fizična akcija kot hrana, pa najsi gre za moj ples, ki ga gradim in raziskujem že dobrih trideset let, ali pa za razne oblike športa in fizičnih podvigov, ki so zelo pomemben del mojega življenja. Ohranjati telo gibčno in v dobri pripravljenosti je pri meni torej neka stalnica, samoumevnost, ki se dogaja tako v plesnem studiu, na odrih širom sveta, kot tudi v športnih dvoranah,

na snegu, v vodi, gorah ali na zelenicah s Slovenskimi Nogometniki. Mislim, da je zelo pomembno, da telesa, če ga seveda ne napadejo bolezni, ne zaustavimo prekmalu.

Forštner: *Sokol!* je bil premierno uprizorjen v okviru dogodka *Trije redi časa – 1993–2003–2013 – Za nove načine umetniške produkcije*, ki so ga ob 20. obletnici svojega obstoja pripravili v zavodu Maska, da bi predstavili “nove poglede na prihodnost umetniškega in kulturnega udejstvovanja ter jo obenem kritično osvetlili”. Kakšen je vaš pogled na prihodnost slovenske plesne umetnosti, sploh glede na to, da Slovenija nima izoblikovane politike do plesa?

Kovač: Kot dolgoletni delavec in ustvarjalec na področju sodobnega plesa menim, da slovenski sodobni ples danes nujno potrebuje vzpostavitev kvalitetnega in učinkovitega okolja za vrhunsko produkcijo in posredovanje na področju uprizoritvenih umetnosti, dvig ugleda ter večjo dostopnost do javnih kulturnih dobrin. Zaradi ohranitve ugleda tega najmlajšega umetniškega žanra doma in v svetu ter zaradi zagotavljanja perspektive prihajajočim generacijam mora slovenski sodobni ples vzpostaviti jasno družbeno pozicijo skozi: kontinuirano delovanje v praksi, kontinuirano delovanje v teoriji, vključujoč arhiviranje, doseganje vrhunskosti v umetniškem in produkcijskem smislu, vzpostavitev poklica sodobnega plesalca, doseganje odmevne vidnosti delovanja doma in v tujini ter skozi skrbno gradnjo občinstva.

Korenite strukturne spremembe so nujne. Izpostaviti, spodbuditi in podpreti je treba kvaliteto in vrhunskost, vzpostaviti pogoje tudi za večje produkcije ter na teh temeljih zgraditi vidnost doma, jo okrepiti v svetu ter jo dolgoročno zaščititi. V perspektivi je treba obuditi idejo javne institucije za sodobni ples, ki je nedavno neslavno propadla, ter vse iniciative v konstruktivnem dialogu povezati z nevladnimi organizacijami in samozaposlenimi.

Forštner: Medtem ko Belgija kulturo – in sodobni ples kot del te – že vrsto let uspešno koristi za lastno promocijo in ji v času ekonomske krize namenja celo dodatna finančna sredstva, pri nas še vedno nimamo niti javne institucije za sodobni ples. Kaj mislite, zakaj naša država tako vztrajno zavrača vsakršna prizadevanja v tej smeri?

Kovač: Ko pravite država, verjetno mislite na generacije kulturnikov, politikov in birokratov, ki so se od osamosvojitve izmenjali na ministrstvu za

kulturo. Mislim, da niti ne zavračajo nujno teh prizadevanj (pod ministrico Majdo Širca in sekretarjem Stojanom Pelkom so se zgodili konkretni premiki), ampak še vedno ne najdejo prave motivacije, interesa, da bi to marginalizirano in razpršeno dejavnost resnično potrdili in vključili v sistem javnega financiranja. Direktno primerjanje Belgije in Slovenije je precej nesmiselno, saj gre pri obeh za preveč drugačna izhodišča. Ko se je v Evropi začel postavljati infrastrukturni sistem za sodobni ples, smo bili mi namreč še globoko v komunizmu. Belgija in razvite evropske države so vsaj trideset let pred nami in ostalimi "tranzicijskimi" državami in imajo zato tudi čisto drugačne finančne mehanizme in možnosti financiranja.

Forštner: Čeprav so vsi dosednji poskusi za ustanovitev institucije, ki bi med drugim tudi "načrtno, sistematično podpirala plesne dogodke v tujini", propadli, je domača sodobnoplesna produkcija na evropski in svetovni sceni bolj prisotna od drugih umetniških zvrsti, ki imajo močno nacionalno podporo. Zakaj?

Kovač: Verjetno tudi zaradi tega, ker nam v tej situaciji drugega ne preostane. Za obstoj se moramo boriti drugače kot zaposleni v javnih zavodih, ki imajo redne dohodke.

Forštner: Pojasnite, prosim, slovenski javnosti, zakaj je pomembno, celo nujno, da dobimo t. i. center sodobnoplesnih umetnosti?

Kovač: Slovenska država je vse od osamosvojitve podpirala ustvarjalce na področju sodobnega plesa s politiko razpršenega financiranja. Posledica tega je nastanek in obstoj številnih kulturnih zavodov in društev in glede na velikost države izjemno velika produkcija predstav nevladnega sektorja, kjer je slovenska kulturna politika zaenkrat našla mesto za sodobni ples. Tudi financiranje tega sektorja je bilo v tem času zelo razpršeno in predvsem – minorno, marginalizirano. Danes žal ne moremo mimo ugotovitve, da je ta model razdeljevanja javnih sredstev zastarel in času neprimeren. Kljub številnim produkcijam; v zadnjih desetih letih namreč nastaja vse manj velikih, produkcijsko zahtevnih uprizoritev. Premalo je načrtnega stimuliranja ustvarjalnosti in kritične miselnosti s strani odgovornih producentov nevladnih organizacij, premalo je repriz. Produkcije postajajo vse manjše, odvijajo se na vse manjših prizoriščih, občinstva je vse manj.

Zato menim, da je ustanovitev neke osrednje javne institucije za sodobni ples, ki je bila 2011 s strani ministrstva za kulturo že ustanovljena, leto

pozneje pa pod ministrom Turkom enostransko ukinjena, nujnost. Javna institucija za sodobni ples bi najprej morala zapolniti nekatere vrzeli pri doseganju jasne družbene pozicije sodobnega plesa, kot so: sistematična plesna vzgoja v vrtcih in osnovnih šolah, javno šolanje na srednješolski stopnji (obstaja od sezone 1999/2000), javna akademija za sodobni ples, stalni plesni ansambel nacionalnega pomena, ureditev pravnega položaja plesalca sodobnega plesa, vzpostavitev stalnega odra, stimulacija vrhunske produkcije in mednarodne izmenjave, medijska izpostavljenost, teorija, kritika, arhiviranje itd.

Javna institucija mora sodobni ples sistematično približati ljudem po vsej Sloveniji. Z vrhunskostjo in tudi z vzgojno-izobraževalnimi programi mora povečati ter negovati obisk, angažirati kvaliteten management ter sodelovati v še več mednarodnih mrežah. Skratka, vzpostaviti je treba merila, ki bodo zavezovala h kvalitetnejšemu razmišljanju in delovanju producentov in produkcij, tako v programu te institucije kot v celotnem nevladnem sektorju.

Forštner: Vas ob dejstvu, da je vaša estetika v tujini zelo cenjen *brand*, v katerega že vrsto let vlagajo najvplivnejši evropski in svetovni (ko)producenti, osebno prizadene, da v domovini vedno znova naletite na gluha ušesa?

Kovač: To ni čisto res, saj smo doma sofinancirani iz javnih sredstev. Ne vem, včasih je treba biti vztrajen in generacijam menjajočih se političnih odločevalcev dajati zgled z jasno in kontinuirano držo. Tako na osebni, umetniški, kot na poslovni ravni.

Forštner: Ko je domača sodobnoplesna produkcija, ki je v devetdesetih letih 20. stoletja intenzivno sledila razvoju sodobnega plesa v Evropi in svetu, v novem tisočletju zašla v krizo, ste nanjo odgovorili tako, da ste leta 2007 svojo mednarodno plesno skupino En-Knap preoblikovali v En-KnapGroup, privatno repertoarno skupino s profesionalnimi plesalci. To je nekaj novega v sodobnem plesu, kajne?

Kovač: Res, vendar le v Sloveniji. V svetu je to ustaljena praksa; ko določeno mesto, regija ali država prepozna določen potencial ali kontinuirano kvaliteto, jo zaščiti in sprejme pod svoje okrilje. Za vzpostavitev kakovostnih kontinuiranih pogojev dela (tako v praksi kot v teoriji), sistematično rast plesne umetnosti, doseganje vrhunskosti, vzpostavitev poklica plesalca, doseganje odmevne vidnosti delovanja in povratek ter

skrbno gradnjo občinstva je po mojem mnenju stalni plesni ansambel edina možna pot. Kakovosten izvajalski ansambel, pa naj gre za igralski, plesni ali operni ansambel, je srce gledališča. Le kontinuirano, predano, kolegialno in v razvoj motivirano delovanje članov ansambla znotraj umetniških usmeritev institucije, ki vodi tak ansambel, zagotavlja rast kolektiva in vzpostavlja pogoje za vrhunskost na daljši rok. Pomembno je, da z ansamblom lahko ustvarjajo najprodornejši domači in povabljeni tuji koreografi, ki letno pripravijo dogovorjeno število novih kreacij in vzpostavijo repertoar na vrhunski ravni. Ustanovitev takega ansambla na nacionalni ravni bi bil zagotovo zgodovinski trenutek v razvoju slovenskega sodobnega plesa, ki bi opredelil in zaznamoval obstoječe stanje, hkrati pa prihodnjim generacijam ponudil temelj za sistematičen razvoj.

Forštner: Prebrala sem, da je vaša vizija, da bi “skupina EnKnapGroup postala nacionalno pomembna, da bi postala ambasadorica slovenske kulture”, pa tudi, da razmišljate o ukinitvi skupine. Kaj od tega drži?

Kovač: Skupina EnKnapGroup je bila ustanovljena poleti 2007, kot odgovor na dvanajstletno projektno delovanje, ko sem na avdicijah širom sveta izbiral plesalce za vsako predstavo posebej. S stalno skupino in repertoarnim delovanjem smo vpeljali za domače razmere nov način razmišljanja in delovanja v plesu, ves čas pa sem imel pred sabo imperativ, da s to gesto tlakujemo pogoje za nastanek nacionalnega ansambla za sodobni ples. *EnKnapGroup* je zasebna iniciativa in je zaradi finančnih omejitev smiselna le do takrat, ko se pojavi nacionalni ansambel, kdor koli ga že vodi. Takrat se vsa produkcija pod okriljem zasebnega zavoda En-Knap vrne na projektni način delovanja.

Forštner: Zaenkrat je vaša največja produkcija s skupino EnKnapGroup nedvomno *Ottetto* (2012), “enkratni plesno-glasbeni in multimedijski dogodek, izhajajoč iz Okteta skladatelja Igorja Stravinskega”. Kaj lahko poveste našim bralcem o nastanku in sporočilu te predstave?

Kovač: Leta 1923 so 16-minutno kompozicijo *Oktet* Igorja Stravinskega v Parizu razumeli kot skladateljevo slabo šalo. Na premierno izvedbo, ki jo je dirigiral sam Stravinski, se je občinstvo odzvalo s splošno nejevero in z neodobravanjem. Čista strukturalna kompozicija enega najpomembnejših glasbenih imen 20. stoletja, vizionarja, revolucionarja in glasbenega *enfant terrible* je napisana za nenavadno kombinacijo pihal in trobil ter brez vsakršnih čustvenih vsebin ali pripovednih elementov.

“Hladno, prosojno in pikantno kot skrajno suhi šampanjec”, kot je glasbo *Okteta* opisal sam Stravinski, sem s pomočjo muzikologa Gregorja Pompeta in dirigentke Žive Ploj Peršuh razstavil, analiziral ter nato rekonstruiral in vizualiziral. *Oktet* sem privzel, kot da bi to glasbeno delo Stravinski po naročilu napisal za ples. V *Ottetto* sem poleg osmih glasbenikov in dirigentke vključil še pet plesalcev in skupino vizualnih umetnikov. Iz različnih zornih kotov smo raziskovali aktualne odnose vključenih umetnikov do tega izjemnega glasbenega dela. Ob živahnih skupnih sekvencah pomenijo ti različni odzivi razširitev pričakovane izvedbe originalnega dela, ki ima zdaj 8-delno strukturo za 14 izvajalcev. Skupina EnKnapGroup v predstavi razvije specifičen gibalni vokabular, ki temelji na analizi partiture posameznih inštrumentov v *Oktetu*, ki ga v živo izvaja zasedba slovenskih glasbenikov ansambla Festine pod vodstvom dirigentke Žive Ploj Peršuh. Predstava, v kateri vizualni elementi – projekcije, scenografija in svetloba – igrajo ključno vlogo pri njeni prostorski označitvi, to devetdeset let staro glasbeno delo in njegov pomen prerešeta s pogledom ustvarjalcev tega trenutka ter ga, po besedah kritikov, prikaže kot še danes zelo relevantnega in aktualnega.

Forštner: Izjemno se mi zdi, da ste z *Ottetom* odigrali že vsaj petnajst mednarodnih gostovanj. Kakšen pa je bil odziv domačega občinstva?

Kovač: Mislim, da nam je z *Ottetom* uspelo ustvariti celovito delo, ki ga je tudi na največjih plesnih festivalih in odrih, kot je na primer dvakrat razprodani kulturni Hebbel Theater v Berlinu, izjemno dobro sprejela tako strokovna plesna in glasbena sredina kot tudi številčnejše laično občinstvo doma in v tujini. Predstavo v Španskih boricah znova napovedujemo za 19. in 20. januar 2014.

Forštner: V svoji bogati plesni karieri ste ustvarili številne odmevne in nagrajene koreografije za oder pa tudi več kot deset koreografij, na osnovi katerih so nastala krajša ali daljša filmska oziroma video dela. Kot pravite, so plesni filmi za vas “privilegij”. Zakaj?

Kovač: Vsi naši filmi so nizkoprorračunski in vsi so bili odlikovani z domačimi ali mednarodnimi nagradami. Snemani so praviloma na “eksotičnih” industrijskih lokacijah mojih rodnih Trbovelj in ustvarjajo dodatno vrednost naši osnovni dejavnosti, ki je produkcija plesnih predstav, na katere se filmi praviloma referirajo. Tudi zato nam verjetno domači in tuji finančni sponzorji, partnerji in podporniki te naše dejavnosti praviloma zaupajo. In tako je že vse od začetkov, od sredine

devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko sem brez kakih posebnih težav za svoj prvi film *Narava Beso* k sodelovanju pritegnil belgijsko (BRTN) in slovensko nacionalno televizijo. Od takrat mi je zaradi odličnega sprejetja naših filmov, spleta okoliščin, izjemnih sodelavcev v vseh teh letih, vedno znova potrjene kvalitete in petnajstletnega sodelovanja z režiserjem Sašom Podgorškom filmska dejavnost resnični privilegij, ki se mi je v življenje prikradla spontano in nepričakovano.

Forštner: S Sašom Podgorškom sta nazadnje sodelovala pri ustvarjanju plesnega filma *Vašhava*, ki je nekakšen *hommage* vašim rodnim Trbovljam. Povejte nam, prosim, kaj več tudi o tem.

Kovač: Film *Vašhava* je tik pred zaključkom, dokončali ga bomo še letos, ni pa še določeno, kje bo premierno prikazan. Posvetilo Trbovljam so vsi najini plesni filmi do zdaj, saj so nama nudile izjemno okolje, da sva skozi dvajset let evidentirala neko silno zanimivo obdobje te doline, to je postopno propadanje dvesto let stare tradicije rudarstva, konec neke industrijske epohe.

Vašhava pa je rekviem. S tem filmom se od Trbovelj poslavljava, tako kot se je med snemanjem *Vašhave* rudarstvo dokončno poslovilo od te doline. Čustvene reakcije klenih mož, ki so iz roda v rod ponosno dedovali svoje "vzviišeno" poslanstvo večnega spuščanja v temo in dvigovanja na svetlobo, so bile srhljive. Ne spomnim se, kdaj sem nazadnje doživel nekaj tako globoko žalostnega, neko kolektivno praznino, ki je parala čas.

Večino lokacij, na katerih smo v zadnjih dvajsetih letih snemali filme *Narava Beso*, *Vrtoglavi Ptič*, *Dom Svobode*, *Kaj boš počel, ko prideš ven od tu?*, *Vašhava* in številne druge dokumentarne filme in filme, ki so del predstav, je namreč zob časa že dokončno izbrisal z obličja zemlje. S propadom rudnika je padla še zadnja metafora Trbovelj moje mladosti, zato je *Vašhava* rekviem. Še zadnjič smo vstopili v prostore, kjer se je nekoč opravljalo konkretno fizično delo, in jih naselili z našo energijo, še zadnjič ustvarili spoj na videz nezdržljivega, da bi dokončno potrdili svojo identiteto.

Forštner: Kako pomembno je okolje, v katerem plesalec odrašča, za gradnjo njegovega lastnega gibalnega izraza? Kako je rudarsko okolje komunističnih Trbovelj "zaznamovalo" vas?

Kovač: Zame je odraščanje v Trbovljah in vse, kar je s tem povezano, eden ključnih vplivov na moj ples. Takrat se je razvila neka osnovna fizičnost,

ki se je pozneje s številnimi tehnikami in stili plesa razvijala v lasten gibalni izraz. Takole gre besedilo iz naše didaktične uspešnice *Pozor hud ples!*, ki si jo je v Sloveniji ogledalo že okoli 8000 gledalcev:

“Gib ne nastane iz nič – Gib plesalca je zaznamovan z odraščanjem – Ne izhaja le iz njega samega, temveč iz celotnega okolja, v katerega se rodi in ki ga v temelju zaznamuje – Tudi za vsako umetniško pot je potrebno izhodišče – Le močan izvor energije lahko proizvede odmevno reakcijo.

Trbovlje – Industrija – Surovost – Vračanje – Odgovori – Umiritev – Nič – Vse – Dom – Nežnost – Zemlja – Podzemlje – Knapi – Gib ne nastane iz nič.

Spoj ruralnega okolja in izkušenj evropskih metropol – Vrtoglav in omamen – Odtujen in osamljen.

Svet rudarjev je svet formalnih in moralnih pravil, ki ustvarja lastno izolirano izkušnjo.

Sodobni ples je svet formalnih in moralnih pravil, ki ustvarja lastno izolirano izkušnjo.

Lastno izolirano izkušnjo, ujeto v telo.

Želja – Misel – Svoboda – Naključje – Hotenje – Sila – Disciplina – Gib na robu – Antigravitacija – Lasten gibalni jezik – Samosvoj gibalni izraz.”

Forštner: Pogosto poudarjate, da so Trbovlje vaš “naravni Hollywood”. In v Hollywoodu vedno nastaja kaj novega. Kaj lahko v prihodnosti pričakujemo od vas?

Kovač: Obuditev rudarstva v Trbovljah in odcepitev od Slovenije.

Ustanovitev stalne plesne skupine 60+ z upokojenimi slovenskimi plesalci sodobnega plesa.

Učenje telemark smučanja na Novi Zelandiji.

Jadranje okoli sveta.

Osvojitve evropskega prvenstva z umetniško reprezentanco Slovenski nogometniki.

Smeh.